

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора Шкути Олега Олеговича
на дисертацію Матвієнка Олександра Вікторовича «Кримінологічна
характеристика та запобігання крадіжкам у курортному регіоні Півдня
України» подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
081- Право**

Актуальність теми дисертації, обумовлюється тим, що крадіжки є одним із найбільш розповсюджених видів посягань на чуже майно. Практично в усіх регіонах країни їх кількість становить понад п'ятдесят відсотків від усіх посягань на власність. Що особливо гострою це питання постає у курортних регіонах Півдня України, географічне розташування, архітектоніка, кліматичні умови, характер забудови інфраструктури, велика кількість оздоровчих і туристичних комплексів, закладів вищої освіти, транспортна логістика регіону, історично, пристосовані до перебування в курортному регіоні великої кількості відпочивальників, туристів та гостей міста.

Здобувачем доведено, що сучасні реалії характеризуються наявністю великої кількості біженців, переселенців та інших осіб, які масово прибувають до Одеського регіону для постійного (чи тимчасового проживання) на лікування, реабілітацію чи відпочинок. У зв'язку з чим наведені обставини виявилися привабливим місцем для кримінального елемента, який спеціалізується на викраданні чужого майна, що обумовлює особливу соціально-криміногенну обстановку в Одеській області, що характеризується збільшенням злочинної активності криміналітету; зростанням кількості вчинених кримінальних правопорушень проти власності, особливо крадіжок; у реаліях війни відбуваються зміни у формах та способах їх вчинення, зростає рівень латентності крадіжок; зростає зорганізованість; ускладнюється їх розкриття, виявлення та затримання осіб, що їх вчиняють тощо.

З огляду на викладене, запобігання крадіжкам у курортному регіоні Півдня України являє надзвичайно актуальну наукову проблему, що обумовлює потребу сучасного наукового пошуку і розробку на цій основі науково обґрунтованих шляхів, спрямованих на удосконалення правового механізму та практики суспільної діяльності з означених питань.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Слід зазначити, що дисертаційне дослідження Матвієнко О.В. базується на комплексному системному підході та характеризується відповідним рівнем узагальнення. Належний ступінь наукової обґрунтованості та достовірності результатів наукової роботи забезпечений застосуванням як загально наукових, так і спеціально юридичних методів наукового пізнання.

Зазначена оцінка ґрунтується на результатах опрацьованих здобувачем та використаних у тексті дисертації наукових, навчальних і нормативно-правових джерел (всього 310 найменувань), зібраних у ході даного дослідження статистичних та інших емпіричних матеріалів, а також виведених здобувачем на цій основі елементів наукової новизни (всього 10 положень). Логічно побудована структура дисертації дозволила автору послідовно розглянути всі окреслені ним питання та підвести під кожне положення новизни належну теоретичну базу.

В процесі дослідження, на виконання означеної мети дисертації, були досягнуті результати, які містять ознаки наукової новизни. Окремої уваги заслуговує те, що автором уперше:

- наведено та обґрунтовано періодизацію становлення та розвитку досліджень в курортному регіоні півдня України.

- наведено кримінологічну характеристику крадіжок у курортному регіоні Півдня України.

- доведено, що систему детермінант, що обумовлюють кількісно якісні показники крадіжок у курортному регіоні Півдня України.

- виявлено особливості кримінологічної характеристики осіб, які вчинили крадіжки у курортному регіоні Півдня України, як правило, це: особа чоловічої статі, віком від 18 до 39 років (75 %), громадянин України (у середньому 95 %), українець (86,5 %), міський житель (близько 80 % випадків), із повною загальною та базовою загальною середньою освітою (87 %), працездатний, але такий, що ніде не працює та не навчається (82 %), неодружений (74 %). Цей суб'єкт має досвід кримінальних посягань на різноманітні суспільні відносини (31 % раніше вчиняли кримінальні правопорушення, з яких 21,5 % осіб – мали не зняту і непогашену судимість), характеризуються активною поведінкою (особа свідомо вчинила крадіжку, усвідомлювала наслідки власних дій – 87,5%), в основному діє поодиночі (близько 97 % осіб), скоїла крадіжку у тверезому стані (близько 3-4 % осіб при вчиненні крадіжок перебували у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння). Характеризується низьким рівнем морального розвитку, правової свідомості, відповідальності та емпатії.

Достовірність наукових результатів дисертаційного дослідження забезпечується до того ж їх використанням:

- у науково-дослідній роботі – як теоретична база для наукових досліджень у сфері запобігання крадіжкам у курортних регіонах Півдня України (акт впровадження від 15 квітня 2024 р.);

- у навчальному процесі – під час підготовки навчально-методичних видань та у проведенні навчальних занять із дисциплін «Кримінологія», «Кримінологія та профілактика правопорушень», «Кримінальне право України (акт впровадження від 15 квітня 2024 р.).

- у правотворчій діяльності – під час вдосконалення нормативно-правових актів із запобігання крадіжкам у курортних регіонах Півдня України.

- у правозастосовній сфері – в якості заходів з підвищення ефективності запобігання крадіжкам у курортних регіонах Півдня України.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання правил академічної доброчесності.

Дисертаційна робота представляє собою завершену наукову працю, що складається із анотації, списку публікацій, вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність наукового дослідження, наголошено на зв'язку теми дисертаційного дослідження з науковими програмами і науковими темами закладу вищої освіти. Автор чітко визначив: мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, а також методологічну основу дисертації. Сформульовано наукову новизну, викладено основні положення, які виносяться на захист. Належним чином продемонстровано наукове та практичне значення одержаних результатів. Зазначається про апробацію результатів наукового дослідження та вказуються публікації.

У першому розділі «Кримінологічне пізнання крадіжок у курортному регіоні півдня України»:

Автором з'ясовано стан наукової розробки проблеми крадіжок у курортному регіоні Півдня України, зокрема: узагальнено отримані результати вченими у минулому, засвоєно методологічні основи наукових праць, сформульовано ефективні методи вивчення крадіжок, виявлено прогалини, що залишилися поза увагою вчених, представлено власний варіант дослідження крадіжок у курортному регіоні.

Підтверджено, що проблема впливу на крадіжки географічного фактору, зокрема, регіону курортного типу залишається недостатньо вивченою у кримінологічній науці. У цьому сенсі й визначилась необхідність у виділенні крадіжки, її кримінологічної характеристики та детермінації у курортному регіоні Півдня України в самостійний об'єкт кримінологічного дослідження.

Сформульовано, що курортні регіони Півдня України – це приморські територіально-просторові системи, що розташовані у південній частині материкової України на узбережжі Чорного і Азовського морів, які характеризуються особливим природно-рекреаційним і лікувально-оздоровчим комплексом, унікальними кліматичними, цілющими і грязьовими ресурсами,

розвиненою соціальною, економічною, діловою і культурною сферами, сезонним збільшенням щільності населення з числа відпочивальників та заробітчан, наближеністю до кордонів із Молдовою та невизнаним Придністров'ям (західний кордон), на південно-заході – румунський кордон, а на півдні з територією АР Крим (наразі тимчасово окупованою росією), для яких визначальним є надання оздоровчих, туристичних та культурно-розважальних послуг особам.

Здобувачем встановлено, що крадіжка є найпоширенішим кримінальним правопорушенням в Україні та її регіонах, корисливої спрямованості, що входить до системи злочинів проти власності та полягає, відповідно, у таємному викраденні чужого майна. Це – протиправне діяння, що створює загрозу для безпеки всіх сфер життєдіяльності суспільства, негативно впливає на соціально-економічне благополуччя держави, завдає значної майнової шкоди окремим фізичним та юридичним особам, викликає серед населення занепокоєність щодо належно стану збереження свого майна, зменшує життєвий рівень населення та якість життя, створює атмосферу напруги та незахищеності.

Визначено, що для проведення науково-обґрунтованого регіонального кримінологічного дослідження крадіжок у курортному регіоні Півдня України треба неухильно дотримуватися методологічних принципів, необхідних для отримання достовірних та об'єктивних наукових результатів.

Обґрунтовано, що держава як гарант забезпечення охорони законних прав та свобод громадян зобов'язана вживати заходів щодо недопущення порушення інтересів останніх. Право власності, яке за Конституцією України є непорушним, не завжди залишається таким.

Встановлено, що методологічна модель вивчення крадіжок у курортних регіонах Півдня України має будуватися на основі використання всього арсеналу сучасних методів наукового дослідження на основі їх комплексного поєднання при використанні. Такими методами дослідження є: загальний метод (включає в себе - синтез, аналіз, наукове абстрагування, логічний метод,

метод висунення та перевірки гіпотези, історизму, системно-структурний метод), загальнонауковий метод (включає в себе - порівняння, спостереження, експеримент та т. п.), міждисциплінарний метод (включає в себе конкретно-соціологічний, культурологічний, статистичний, математичний і т. п.) та спеціальний метод (включає в себе моделювання кримінологічних процесів у регіонах, картографування, графічні способи аналізу та зображення і т. п.). Провідним і дієвим у дослідженні крадіжок у Південному регіоні України є соціально-географічний підхід.

Визначено, що у процесі практичного втілення методологічних засад вивчення крадіжок у курортному регіоні Півдня України методикою кримінологічного дослідження необхідно враховувати значну кількість параметрів досліджуваного регіону, зокрема: специфіку територіально-просторового розташування, історичні передумови становлення і розвитку, природно-кліматичні умови, національний й етнічний склад населення, соціальний, економічний та культурний розвиток, інфраструктуру та багато іншого. Ці відомості є джерелами інформації про сутність курортного середовища, в якому формуються та активно розвивають антисоціальні передумови, а також відомості про причини та умови вчинення крадіжок у регіоні курортного типу Півдня України. На основі комплексної інформації про крадіжки та криміногенні фактори їх вчинення, розроблюються стратегії оновлення та удосконалення системи заходів протидії цьому суспільно небезпечному діянню, як в межах досліджуваного регіону, так і в Україні загалом.

В другому розділі «Кримінологічна характеристика крадіжок у курортному регіоні півдня України»:

Автором з'ясовано, що з повномасштабним вторгненням військ РФ на територію України увесь кримінальний світ, у тому числі й окремі кримінальні правопорушення, у нашому випадку крадіжки, суттєво видозмінилися, трансформувалися, набули дещо нових форм і специфічних рис.

Крадіжки є найбільш масовими кримінальними правопорушеннями, що вчиняються в Україні загалом та курортних регіонах зокрема, їх частка складає понад 70 % від загальної злочинності. Автором зафіксовано погіршення кількісно-якісних параметрів крадіжок в Одеському регіоні України. Тут у 2018 році було зареєстровано 15 726 крадіжок, у 2019 році – 10 321 (-35 %), у 2020 році – 8072 (-48 %) кримінальних правопорушення, передбачених ст. 185 КК України, у 2021 році – 7164 (-54 %), у 2022 році – 4244 (-73 %) таких кримінально протиправних діянь, у 2023 році зафіксовано 4031 крадіжку (-74 %). Навіть при зниженні рівня крадіжок, їх суспільна небезпечність та питома вага в загальній структурі у курортному регіоні України залишається на високому щаблі. Зокрема, у 2018 році частка крадіжок становила 52 %, у 2019 році – 42 %, у 2020 році – 37 %, у 2021 році – 36 %, у 2022 році – 26 %, станом на 2023 рік – 40 % відповідно. Середній діапазон крадіжок у курортному регіоні України в загальній структурі злочинності складає близько 35 %. У 2023 році в Одеському курортному регіоні було зафіксовано 385 крадіжок на 100 тис. населення. Визначено, що 55 % крадіжок в Одеському курортному регіоні вчиняються влітку. Маємо констатувати суттєве падіння якості досудового розслідування за фактом крадіжок в Одеському регіоні. З 4031 крадіжок, вчинених в Одеському регіоні у 2023 році лише 2527 особам (63 %) було повідомлено про підозру, та лише за 2287 (57 %) фактами крадіжок кримінальні провадження були направлені до суду з обвинувальним актом.

Заслуговує окремої уваги визначення типового портрету особи, яка вчинила крадіжку у курортному регіоні України, який є таким: особа чоловічої статі, віком від 18 до 39 років (75 %), громадянин України (у середньому 95 %), українець (86,5 %), міський житель (близько 80 % випадків), із повною загальною та базовою загальною середньою освітою (87 %), працездатний, але такий, що ніде не працює та не навчається (82 %), неодружений (74 %). Цей суб'єкт має досвід кримінальних посягань на різноманітні суспільні відносини (31 % раніше вчиняли кримінальні правопорушення, з яких 21,5 % осіб – мали не зняту і непогашену судимість), характеризуються активною поведінкою

(особа свідомо вчинила крадіжку, усвідомлювала наслідки власних дій – 87,5%), в основному діє поодиночці (близько 97 % осіб), скоїла крадіжку у тверезому стані (близько 3-4 % осіб при вчиненні крадіжок перебували у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння). Характеризується низьким рівнем морального розвитку, правової свідомості, відповідальності та емпатії.

Враховуючи специфіку курортного регіону, заслуговує окремої уваги представлена здобувачем типологія суб'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України. Виділено такі типи крадіїв, як: «туристичні» крадії; «гастрономічні» крадії; «транспортні» крадії; активні «рекреаційні» крадії; крадій «під прикриттям».

Здобувачем встановлено, що «жертва крадіжок у курортному регіоні України» – це фізична або юридична особа, яка стала об'єктом крадіжки у місцевості, призначеній для відпочинку та рекреації. Це може включати в себе туристів, відпочиваючих, готелі, ресторани та інші суб'єкти, які перебувають або діють в зазначеній туристичній області та піддаються крадіжкам різного роду. Зокрема, це визначення охоплює тих, хто піддався впливу крадіжок у зоні відпочинку та враховує специфіку цього контексту, де можливість вчинення кримінальних правопорушень пов'язана з туристичною інфраструктурою та особливостями поведінки осіб, які перебувають на відпочинку. Залежно від моральних і психологічних особливостей автором виділено такі типи жертв крадіжок у курортному регіоні, а саме: недбалі особи; екстремальні шукачі вражень; особи з демонстративним стилем життя; беззахисні оптимісти; соціально активні особи; ізольовані індивідуалісти.

У процесі наукового пошуку дисертантом розглянуто фактори, що зумовлюють особливий рівень, динаміку, структуру й географію поширеності крадіжок у курортному регіоні. У межах дослідження ключове місце відводилось характеристиці: політичних, воєнно-політичних, соціально-економічних, нормативно-правових, організаційно-управлінських, географічних, соціально-демографічних, морально-психологічних, культурно-виховних, освітніх та віктимологічних факторів. Вважаємо, що врахування

зазначених чинників у реальній роботі правоохоронних органів, шляхом нейтралізації впливу криміногенних факторів та підвищення ролі антикриміногенних чинників, сприятиме більш ефективній організації боротьби з крадіжками на курортах.

В третьому розділі «Запобігання крадіжкам у курортному регіоні півдня України»:

Автором констатовано, що в умовах війни змінюються форми та способи злочинної діяльності. Вчинення злочинів здебільше набуває корисливої спрямованості. Посягання на власність, в тому числі і крадіжки набувають системного характеру. Змінюються форми, способи та різновиди вчинення цього виду протиправної діяльності. Під час організації запобігання крадіжкам в курортному регіоні Півдня України варто враховувати, що крім традиційних для мирного часу способів вчинення крадіжок в курортному регіоні, з'явилися нові їх способи вчинення: викрадення майна із зруйнованих будівель внаслідок обстрілів; викрадення майна із житла осіб, які тимчасово залишили місце постійного проживання; розкрадання майна осіб, житло яких зруйновано; викрадення майна під час повітряної тривоги; розкрадання майна осіб, які тимчасово перебувають в евакуації; розкрадання гуманітарної допомоги та паливно-мастильних матеріалів тощо.

Запобігання крадіжкам в курортному регіоні в умовах воєнного тану має здійснюватися з урахуванням об'єктивних реалій і можливостей у правозастосовній діяльності. Пріоритетними є вдосконалення законодавства та реалізація кримінально-правової політики, усунення соціально-економічних, психологічних та інших причин та умов корисливої злочинності, покращення якості життя населення, зменшення рівня безробіття тощо.

Автором окремо звернуто увагу на важливості ролі віктимологічної профілактики. Ці засоби та методи включають: надання своєчасної психологічної чи матеріальної допомоги жертвам злочинів проти власності; організація спеціальних центрів для реабілітації жертв злочинів проти власності; розповсюдження через засоби масової інформації спеціальних рекомендацій

щодо збереження від необачної поведінки з метою зниження вірогідності стати жертвою крадіжок та інших майнових злочинів; поширення серед населення знань про психологічні аспекти поведінки злочинців та потерпілих; надання рекомендацій щодо способів і варіантів захисту фізичної та майнової недоторканності; навчання навичкам розпізнання небезпечних ситуацій; профілактика рецидиву віктимізації, тобто запобігання повторному потерпанню від крадіжок.

Дисертантом окремо встановлено, що вдосконалення системи запобігання крадіжкам у курортному регіоні Півдня України передбачає необхідність: врахування системи місцевих чинників, які обумовлюють вчинення крадіжок в умовах воєнного стану; особливості кількісно-якісних змін крадіжок в умовах воєнного стану; специфіку ознак осіб, які вчиняють ці злочини; привабливість курортного регіону для великої кількості різних категорій населення, в тому числі і злочинців; специфіку географічного розташування регіону та розвиненість транспортної системи, а отже, і легкості пересування в регіоні. І на цій основі варто здійснювати побудову системи протидії крадіжкам в курортному регіоні Півдня України за принципами системності, плановості, прогностичності, територіальності, взаємодійності та комплексності в організації запобігання крадіжкам в курортному регіоні Півдня України в умовах воєнного стану.

Мова та стиль викладання результатів.

Дисертаційна робота написана науковою українською мовою, послідовно і логічно, з використанням загальноприйнятої правничої термінології. Стиль викладання науковий. Будова тексту дисертації, вдале оперування заявленою здобувачем методологією наукових досліджень свідчить про належне опанування автором методологією наукового пошуку та про глибоке розуміння дисертантом проблематики предмету дослідження.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлено у 8 наукових працях, з яких: 4 – статті в наукових фахових виданнях України (1 у співавторстві), 4 тезах

матеріалів конференцій. Наукові результати, описані в дисертаційній роботі, достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях Матвієнко О.В.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження. При цьому, в цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, необхідно зазначити, що дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час прилюдного захисту, зокрема:

1. Враховуючи те, що предметом дисертаційного дослідження є кримінологічна характеристика та запобігання крадіжкам у курортному регіоні Півдня України, без будь-яких додаткових уточнень «в умовах воєнного стану» тощо. На нашу думку потребує додаткового обґрунтування під час публічного захисту, обраний дисертантом акцент дослідження саме на одеський регіон. Адже Південь являє собою культурно-історичний регіон України, до складу якого входять: Запорізька, південь та південний захід Дніпропетровської, Херсонська, Одеська та Миколаївська області, а також Автономна Республіка Крим та місто Севастополь.

2. В дисертації автор справедливо зазначає, що «терміни, які характеризують особу, яка скоїла кримінальне правопорушення мають різні відтінки значень, враховуючи конкретний контекст використання в наукових дослідженнях. У кримінологічній науці, наприклад, найчастіше використовується термін особистість кримінального правопорушника. Особистість є ключовою категорією для багатьох гуманітарних наук, в контексті яких вона описується як сукупність звичок, переваг, психічного стану, соціокультурного досвіду, знань, психофізичних рис і особливостей людини. Ці характеристики визначають її поведінку та взаємодію з суспільством і природою. Іншими словами, особистість кримінального правопорушника є набором взаємопов'язаних біологічних, соціальних,

психічних, нейрофізіологічних, психологічних та юридичних (в сенсі правового статусу людини в суспільстві) якостей» (стор. 120-121 дис.). При цьому в дисертаційній роботі автор надає кримінологічну характеристику не особистості, а особи, яка вчиняє крадіжку у курортному регіоні Півдня України, що потребує додаткових пояснень під час публічного захисту.

3. 1. В дисертаційній роботі здобувачем досить часто та необґрунтовано використовується термін «злочин», що є неприпустимим після внесення відповідних змін до КК України.

Разом з цим варто зауважити, що наведені зауваження мають локальний, переважно дискусійний, характер і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Висновок про дисертаційну роботу.

Вважаю, що дисертаційна робота Матвієнка Олександра Вікторовича «Кримінологічна характеристика та запобігання крадіжкам у курортному регіоні Півдня України» на здобуття ступеня доктора філософії виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, у якому вирішена наукова проблема, що склала зміст предмету даної наукової роботи. Дисертація містить нові наукові положення й науково обґрунтовані результати, які мають істотне значення для галузі знань 08 – Право. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію.

Виходячи з зазначеного, на основі вивчення дисертації та наукових праць, опублікованих по темі дисертації, слід зробити висновок, що рецензована дисертація відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в пп. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Матвієнко Олександр Вікторович заслуговує на присудження

ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 –
Право.

Рецензент:

**Завідувач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Олег ШКУТА